

**СУСПІЛЬНА
АКЦІЯ
ШКОЛЯРІВ
УКРАЇНИ**

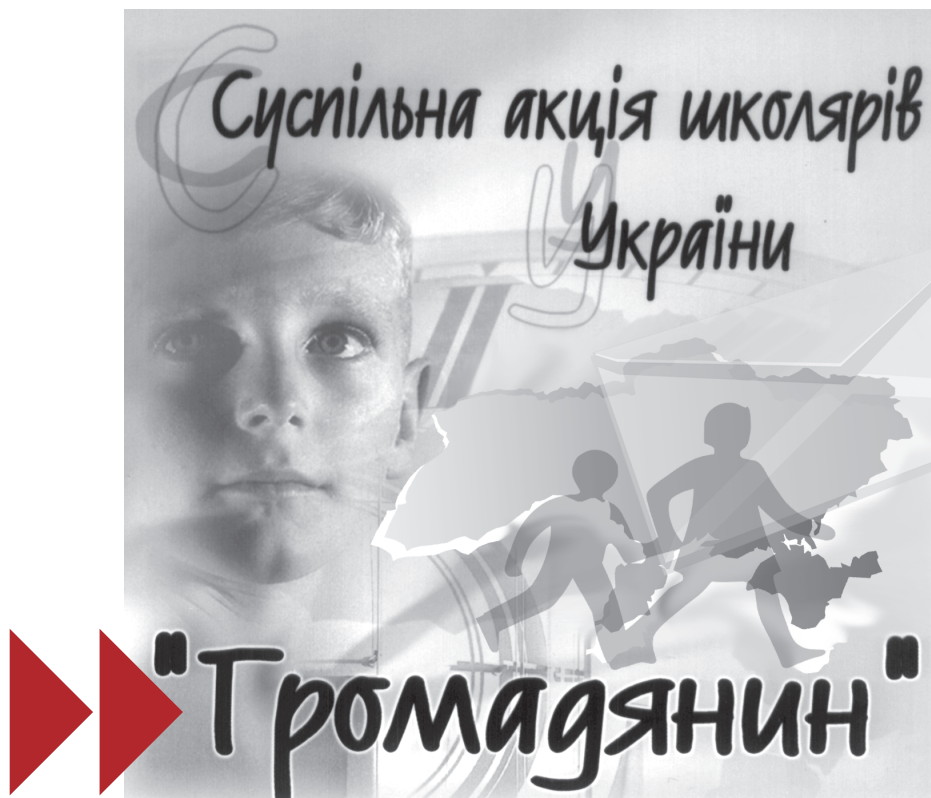
“ГРОМАДЯНИН”

**МЕТОДИЧНІ
ПОРАДИ ДЛЯ
КОНСУЛЬТАНТА
УЧНІВСЬКОГО
ПРОЕКТУ**

СУСПІЛЬНА АКЦІЯ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ "ГРОМАДЯНИН"

Методичні поради для консультанта учнівського проекту

За редакцією:
Петра Кендзьора м. Львів
Олександра Войтенка м. Гадяч

Львів
2003

**ББК 74.200.5 (4УКР)
С 90**

Рецензенти:

Ольга Сухомлинська, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар АПН України, м.Київ

Світлана Первеньонок, вчитель-методист ліцею "Логос", м.Запоріжжя.

Суспільна акція школярів України "Громадянин" організовується Всеукраїнською асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін „Нова Доба” за підтримки Міністерства освіти і науки України. Посібник виданий у рамках Міжнародної програми обмінів з громадянської освіти за кошти Державного департаменту США, Бюро освітніх та культурних справ.

При підготовці методичного розділу були використані матеріали проекту «We the People... Project Citizen», надані Центром громадянської освіти м. Калабасас, Каліфорнія, США.

С 90

Суспільна акція школярів України "Громадянин". Методичний посібник для вчителя-консультанта учнівського суспільного проекту у загальноосвітн. навч. закл./За ред. П. Кендзьора, О. Войтенка. Львів: НВФ "Українські технології", 2003.— 56 с., іл.

ISBN 966-666-055-5

Методичний посібник передбачає організацію ефективного виховного процесу щодо ознайомлення школярів із методами та технологіями суспільної активності, набуття ними навичок участі у громадському житті через практичний досвід співпраці із місцевою громадою та владними структурами.

ББК 74.200.5 (4УКР)

© Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба", 2003

English Edition Copyright © 1996 Center for Civic Education. Calabasas, CA, USA

© НВФ "Українські технології", 2003

ISBN 966-666-055-5

ПРОЕКТ "ГРОМАДЯНИН" — ВАЖЛИВА ФОРМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Одним із важливих завдань громадянської освіти є виховання у школярів суспільної активності та відчуття відповідальності, підготовка їх до вирішення тих проблем, з якими вони зіштовхуються вже зараз, і тих із якими доведеться зустрітися після закінчення школи.

Щоб виховати компетентних та свідомих громадян, не достатньо лише говорити про демократичні цінності та ідеї. Основою виховання громадянськості є активне залучення молоді до вирішення тих проблем, які стоять перед нашим суспільством. Усвідомлення школярами того, що великі справи починаються із маленьких вчинків (посадженого дерева, очищеного струмка, допомоги ближньому), призводить не лише до конкретних дій, але й до набуття позитивного досвіду громадської співучасті.

Водночас засвоєння демократичних цінностей та навичок вирішення соціально важливих проблем важко досягти на звичайних уроках у школі. Ці навички найуспішніше набуваються під час соціальної практики.

Залучення юних громадян до діяльності у громаді має стати для них практично першим знайомством із елементами громадянського суспільства, а перші позитивні результати переконують їх у тому, що навіть невелика суспільна група свідомих громадян може реально та практично реалізовувати свій патріотичний потенціал змінюючи на ліпше стан справ малої та великої Батьківщини.

Якщо молоді громадяни залишаться байдужими до проблем суспільства, не набудуть досвіду соціальної дії, відповідно не буде й зреалізована головна мета громадянського виховання.

Члени Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба", усвідомлюючи важливість громадянського виховання учнівської молоді, вирішили розпочати у 2001 році реалізацію в Україні щорічної суспільної акції "Громадянин". Проект "Громадянин", який був розроблений Центром громадянської освіти м. Калабасас (США), активно використовується у роботі із молоддю у багатьох країнах світу. В Україні ця методика була творчо опрацьована із врахуванням суспільно-політичних реалій, досвіду та тенденцій розвитку вітчизняної освіти. У суспільній акції "Громадянин" щорічно беруть участь сотні шкіл із різних регіонів України. Проект "Громадянин" є також частиною курсу громадянської освіти "Ми – громадяни України" (за ред. О.Пометун). Цей проект передбачає ознайомлення школярів із методами та технологіями суспільно-політичної активності, набуття ними навичок участі у громадському житті через практичний досвід співпраці із місцевою громадою (школа, вулиця, мікрорайон, населений пункт) та владними структурами. Працюючи над проектами вирішення соціальних проблем в рамках акції "Громадянин", школярі одночасно є безпосередніми учасниками становлення громадянського суспільства в Україні.

Процес успішної реалізації проекту передбачає об'єднання спільних зусиль учнів, вчителів-наставників, шкільної адміністрації, органів місцевого самоврядування, громадськості, що спрямовані на вирішення важливих для громади проблем.

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ.

Із повагою

Петро Кендзьор, координатор Акції «Громадянин»

ПРО СУСПІЛЬНУ АКЦІЮ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ „ГРОМАДЯНИН” ГОВОРЯТЬ...

СУХОМЛИНСЬКА О.В., академік-секретар Академії педагогічних наук України

Я знаходжуся під великим враженням від Суспільної акції школярів України "Громадянин". Беручи участь у заключному заході акції, переповнюєшся оптимістичними почуттями за долю власної держави і думаєш, що далеко не все втрачено, і ми сповнені енергії і сили йти далі. Глибоке враження справила велика громадська робота дітей, у ході якої, вирішуючи конкретні проблеми населеного пункту, учні виходили на значущу справу державного звучання. Мені хотілося б особливо відзначити вчителів — наставників учасників акції. Саме вони своїм прикладом, словами, ставленням до роботи надихнули молодих людей до активної суспільної діяльності. Я низько вклоняюся тим педагогам, які мають силу та бажання так працювати.

Д. ДЕМИРЕЙ, радник з питань преси, освіти та культури Посольства США в Україні

Надзвичайно приємно спостерігати бажання юних громадян України зробити свій реальний внесок у розбудову власної держави. Це є серйозним показником становлення громадянського суспільства в Україні. Хочу відзначити також, що така форма залучення юних громадян до реального суспільного життя країни є досить поширеною у Сполучених Штатах Америки та багатьох інших державах світу. Метою таких заходів є формування досвіду громадянських дій та демократичної поведінки молодого покоління. Навчити молодих людей бути компетентними та відповідальними громадянами своєї держави є нашим першочерговим обов'язком.

БЕРІЗКО М.М., головний консультант Управління з гуманітарних питань Адміністрації Президента України.

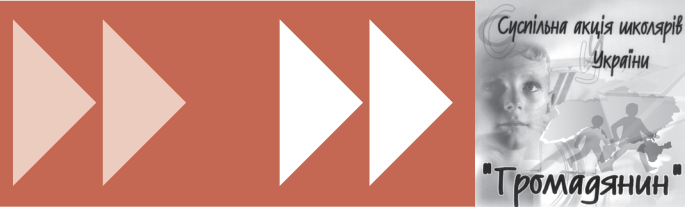
Школярі із різних куточків України продемонстрували справжнє розуміння громадянського обов'язку і довели на практиці, що будівництво демократичної держави неможливе без активної та відповідальної участі у цьому процесі кожного громадянина. Нам надзвичайно приємно спостерігати бажання юних громадян — учасників Суспільної акції школярів України, здійснювати активну громадську політику на місцевому рівні. Вирішуючи, на перший погляд, невеликі, але реальні справи своєї місцевої громади, ми робимо реальний внесок у розбудову української держави. Перекоаний, що кожен школяр чи його дорослий наставник, беручи участь у такому важливому заході, може з честю сказати: "Я — громадянин України". А заключний етап проведення акції "Громадянин", котрий відбувається у м.Києві, можна вважати справжнім святом громадянства.

ПОЛЯНСЬКИЙ П.Б., начальник Головного управління змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Акція "Громадянин" — надзвичайно вдала форма громадянського виховання молоді. За такий рівень учнівських проектів та організації заходу нам не соромно будь-де — перед Європою чи усім світом. І дуже добре, що така громадянська діяльність молоді суттєво впливає на покращення клімату вітчизняної школи. Тому що не може бути демократичною та держава, котра не має демократії у шкільному класі, у стосунках між вчителями та учнями. Це надзвичайно добра справа. Більшість із нас, дорослих громадян України, не має досвіду життя у демократичній державі. Багато позитивного ми можемо передати своїм дітям вже зараз, але є багато таких речей, яких вони будуть навчати нас. Сьогоднішні учасники Акції "Громадянин" — це представники нового покоління у нашій державі, які передаватимуть своїм дітям практичний досвід життя у демократії.

ОСНОВНІ ЕТАПИ УЧАСТІ В СУСПІЛЬНІЙ АКЦІЇ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ «ГРОМАДЯНИН»

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета

Набуття досвіду соціальної дії шляхом залучення школярів до активної громадської роботи.

Завдання

Ознайомити учнів:

- ▶▶ із законодавчими документами, які регламентують питання участі громадян у вирішенні справ місцевої громади;
- ▶▶ із структурою та функціями органів місцевого самоврядування;
- ▶▶ із різними формами громадянської активності.

Навчити учнів:

- ▶▶ бачити проблеми місцевої громади та визначати своє ставлення до них;
- ▶▶ досліджувати суспільну проблему;
- ▶▶ працювати в групі;
- ▶▶ планувати діяльність щодо вирішення проблем громади;
- ▶▶ реалізовувати на практиці свій план дій;
- ▶▶ контактувати з представниками органів влади, місцевого самоврядування, ЗМІ, громадськими організаціями тощо;
- ▶▶ представляти результати власної діяльності та оцінювати її.

Методи реалізації

В основу акції "Громадянин" покладено методiku соціального проектування, яка передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування набутих знань під час практичної проектної діяльності і спрямована на набуття досвіду громадянських дій та демократичної поведінки у вирішенні соціально-важливих проблем.

Організація діяльності

Набуття досвіду соціальної дії може відбуватися як у рамках навчально-виховного процесу у позакласній та позашкільній роботі, так і бути складовою роботи молодіжних громадських організацій, клубів тощо. Особливо ефективним є залучення школярів до роботи над соціальним проектом під час літньої суспільно-корисної практики.

Реалізація проекту може відбуватися також у рамках окремого спецкурсу, де 1-2 уроки відводилися б на здійснення його певного етапу. (Див. програму спецкурсу: стор. 44).

Час на організацію і проведення акції "Громадянин" вчитель повинен планувати, зважаючи як на загальну підготовку учнів класу, так і на їхні реальні потенційні можливості.

Методика соціального проектування є однією із форм діяльності не лише вчителів-предметників, але й заступників директорів із питань виховання, педагогів-організаторів, працівників позашкільних освітніх установ.

Задля забезпечення динамізму роботи над проектом бажаним терміном його реалізації є 2-3 місяці.

Виконання проекту передбачає залучення до спільної роботи усіх учнів класу.

Допомога дорослих

Така форма діяльності школярів потребує кваліфікованої та постійної допомоги вчителя, яка під час реалізації проекту вкрай необхідна. Проте участь у проекті буде найбільш корисною для школярів у тому разі, коли вчитель візьме на себе функції консультанта-порадника, а головному ініціативу у процесі його реалізації будуть проявляти учні. Бажано до реалізації проекту залучати інших дорослих – батьків, вчителів школи, представників громадськості та владних структур тощо.

Дорослі (педагоги освітніх закладів, наставники дитячих громадських організацій та об'єднань, батьки, громадськість) беруть участь в Акції на правах консультантів, експертів, членів журі. Цілковито самостійна, без сторонньої допомоги, праця учнів над проектом нереальна. Тому необхідно сконцентрувати увагу саме на тих моментах, де школярі найбільше потребують допомоги дорослих, а саме:

- ▶▶ Планування діяльності;
- ▶▶ Вибір найоптимальніших способів вирішення проблеми;
- ▶▶ Прогнозування наслідків діяльності;
- ▶▶ Набуття навичок ділової комунікації та презентації результатів діяльності;
- ▶▶ Порівняння отриманих результатів із запланованими;

- ▶ Об'єктивна оцінка роботи над проектом.

Дорослі можуть поділитися власним життєвим досвідом, допомогти школярам відшукати джерела різнобічної інформації щодо проблеми дослідження, посприяти контактам із спеціалістами. Проте вони не повинні виконувати головну роботу: писати за школярів листи, телефонувати від їхнього імені, готувати матеріали чи ілюстрації тощо.

Результат

У процесі активної громадської діяльності у молоді виробляються практичні вміння та навички, а саме:

- ▶ **критичне мислення** (уміння оцінювати різні джерела інформації під критичним кутом зору, розрізняти правдиву інформацію від пропагандистської, визнавати та долати стереотипи й упередження);
- ▶ **вирішення проблеми, конфлікту** (вміння об'єктивно аналізувати різні конфлікти, залагоджувати їх, уникаючи агресії та зберігаючи власну гідність, застосувати різні підходи до вирішення проблем);
- ▶ **співробітництво** (уміння співпрацювати з іншими у процесі спільного вирішення завдань та пошуку виходів із проблемних ситуацій);
- ▶ **перспективне бачення, розвиток уяви** (уміння уявляти кращий стан власного довкілля у перспективі та прагнення до його практичного вдосконалення);
- ▶ **толерантність** (навички виваженого розв'язання проблем);
- ▶ **громадська активність** (спроможність впливати на прийняття суспільних рішень та ефективно співпрацювати на рівні місцевої та національної громади);
- ▶ **комунікативність** (оволодіння культурою спілкування, навичками її удосконалення, мовною етикою; збагачення словникового запасу).

ПІДГОТОВКА КЛАСУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ (підготовчий етап)

Цей початковий етап роботи має на меті набуття певних знань та вмінь, котрі необхідні для компетентної суспільно активної роботи.

Спочатку необхідно:

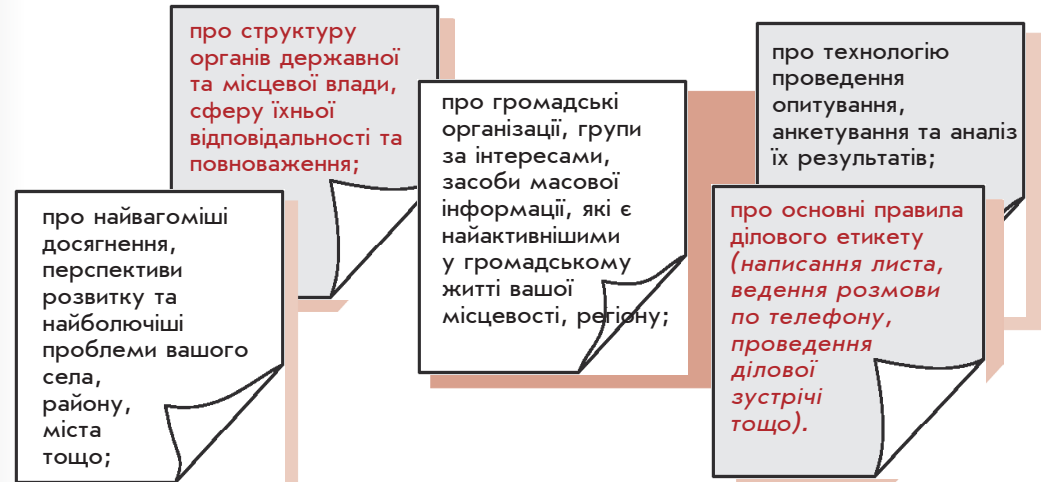
- ▶ допомогти учням зрозуміти характер майбутньої роботи та її мету;
- ▶ ознайомити школярів із суттю проекту та основними етапами його проведення;
- ▶ мотивувати учнів до подальшої діяльності через набуття життєво необхідних у майбутньому дорослому житті знань та навичок (зробити добру справу для свого найближчого оточення, здобути авторитет та повагу серед шкільного колективу та місцевої громади, взяти участь у представленні результатів своєї роботи на регіональному чи загальноукраїнському рівні тощо).

Якісна та продуктивна реалізація проекту великою мірою залежить від попередньої підготовки та компетентності самих школярів, тобто наявності у них необхідних знань та вмінь.

З метою підготовки школярів до майбутньої діяльності доцільно запропонувати їм певні завдання.

Для їх виконання клас поділяється на окремі групи. Кожна із груп отримує завдання підготувати інформацію щодо одного з наступних питань:

При пошуку потрібної інформації учні можуть скористатися довідковою літературою, допомогою дорослих тощо. Обмін такою інформацією в класі під час наступного уроку (зустрічі) дасть змогу учням класу не тільки отримати необхідні знання, але й згуртувати колектив для подальшої роботи над проектом.

1

ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ ТА ВИБІР ПРОБЛЕМИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ

(перший етап)

Метою цього етапу є визначення школярами важливих проблем життя громади, обговорення їх актуальності та вибір однієї з них для вирішення.

ВАЖЛИВО, щоб діти навчилися розрізняти характер суспільних проблем: **правові, екологічні, соціальні, культурні, освітні** тощо.

- ▶▶ Методом мозкового штурму старшокласники визначають найбільш актуальні і важливі проблеми у кожній сфері суспільного життя. Нижче наведено перелік найтипівіших для нашого суспільства проблем, які мають місце в кожній школі, вулиці, мікрорайоні, селі, місті тощо.
- ▶▶ Попросіть учнів обговорити важливість та актуальність усіх порушених проблем зі своїми батьками, рідними, знайомими чи провести відповідне анкетування. Для з'ясування найактуальніших проблем місцевої громади учні можуть провести соціологічне опитування серед жителів, використовуючи рекомендації посібника. (Стор.40).
- ▶▶ Складіть перелік таких проблем і запишіть його на дошці. Спільно проаналізуйте кожну з них. Під час обговорення слід звернути увагу школярів на причини виникнення тієї чи іншої проблеми, її важливість для місцевої громади, перспективи вирішення.
- ▶▶ Визначте, вирішення яких проблем не потребує прийняття особливих державних рішень чи зміни законодавства. (Так, наприклад, проблеми зміни навчального навантаження чи програм у школі, підвищення розміру пенсій, забезпечення учнів безкоштовним проїздом до школи тощо можуть виявитися нереальними для розв'язання в рамках місцевої учнівської акції).

ВАЖЛИВО

мати на увазі, що етап обговорення та вибору проблеми дослідження є досить відповідальним, а його результати впливають на подальшу реалізацію проекту, тому необхідно дотримуватись таких принципів:

▪ ДЕМОКРАТИЧНІСТЬ ПРОЦЕСУ ВИБОРУ ПРОБЛЕМИ

Вибір проблеми повинен бути зиніційований самими учнями та підтриманий більшістю класу. Противникам такої пропозиції необхідно пояснити, що це є рішення більшості і його необхідно поважати та активно включитись до подальшої роботи;

▪ ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ.

Потрібно, щоб діти уявили, яким чином можна реалізувати свої плани;

▪ ПРОСТОТА ТА РЕАЛЬНОСТІ ПРОБЛЕМИ

Проблема не повинна бути великою, глобальною, далекою від дітей. Найбільший виховний ефект досягається у разі цілковитого і успішного вирішення проблеми;

▪ ВІКОВА ТА ПОТЕНЦІЙНА ВІДПОВІДНІСТЬ

Важливо, щоб проблема, за вирішення якої взялися школярі, відповідала їхнім потенційним можливостям, віковим особливостям.

- ▶▶ Школярі дискутують та оцінюють пропозиції своїх ровесників. Кожному необхідно довести, чому саме його пропозиція є найбільш актуальною та важливою, і проблему можна вирішити заходами громадської ініціативи.
- ▶▶ Під час організованого обговорення учні демократичним шляхом визначають одну проблему, яка є для них найцікавішою та посильною для вирішення.

Під час вибору проблеми слід врахувати наступні чинники:

- наскільки запропонована проблема важлива та актуальна для місцевої громади;
- чи буде цікаво школярам працювати над її вирішенням;
- наскільки реальним та законним буде спосіб практичного вирішення проблеми.

Якщо у школярів ще не виникло одностайне рішення щодо вибору конкретної теми для дослідження, запропонуйте їм ще раз обговорити це питання. У будь-якому випадку вибір повинен бути здійснений самими школярами і схвалений більшістю класу.

Попросіть учнів визначити, яких результатів вони очікують у разі успішного вирішення проблеми.

На пресконференції (матеріали організації пресконференції подаються на стор.28-30), шкільній лінійці, батьківських зборах, педраді тощо школярі ознайомлюють громадськість (шкільний колектив, батьків, місцевих жителів, владу, ЗМІ тощо) із своїм бажанням спільними зусиллями вирішувати конкретну проблему. Учні запрошують на такий захід також тих осіб, які, на їхню думку, зможуть допомогти їм

при зборі інформації, виборі оптимального способу вирішення проблеми, при необхідності підтримають.

Перелік найтипівіших проблем

Для дослідження учні можуть зосередити свою увагу на одній із запропонованих нижче проблем, або взяти для дослідження будь-яку іншу проблему вашої громади, що потребує свого вирішення.

ПРИКЛАДИ ПРОБЛЕМ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ОБ'ЄКТОМ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблеми школи та учнівської молоді:

- Шкільна територія потребує впорядкування.
- У школі відсутній комп'ютер та інші сучасні засоби навчання.
- Школярі, особливо із сільської місцевості, мають обмежені можливості у вивченні іноземних мов.
- Відсутність спортивного інвентаря, необлаштованість спортивного залу не сприяють фізичному розвитку школярів.
- Немає коштів для забезпечення шкільної бібліотеки передплатними виданнями та іншою цікавою навчальною чи художньою літературою.
- Рівень культури школярів під час спілкування повинен бути вищим.
- Відсутні місця для організації дозвілля молоді в післяурочний час.
- Якість харчування у шкільній їдальні могла би бути кращою.

Проблеми місцевої громади:

- Поблизу школи стоять рекламні щити, котрі рекламують тютюнові вироби та алкогольні напої.
- Люди із травмами рухового апарату, які проживають у вашому населеному пункті, великою мірою ізольовані від суспільства.
- У місцевому дитячому будинку відчувається нестача підручників чи канцелярського приладдя для навчання.
- Люди похилого віку, які становлять більшість населення невеликого села, не мають повноцінного медичного обслуговування.
- Одна з вулиць, на якій проживає багато учнів вашого класу, потребує благоустрою чи заборони проїзду вантажного транспорту тощо.

Проблеми екології:

- У населеному пункті (мікрорайоні) немає парку.
- Місцеві підприємства забруднюють довкілля.

- Немає сміттєзвалища, або воно неупорядковане чи знаходиться у невідповідному місці.
- Проводиться невиправдане вирубування лісу, паркової зони.
- Відсутнє озеленення окремих вулиць вашого села чи міста.

Проблеми прав та свобод особистості:

- Багато громадян не бере участі у виборах. Особливо це стосується виборів до місцевого самоврядування.
- Люди обурені тим, що виборча кампанія відбувається із порушенням норм чинного законодавства.
- Найініціативніші члени місцевої громади відчувають на собі тиск владних структур.
- Місцеві засоби масової інформації тенденційно та однобоко подають інформацію. Відсутня свобода слова.
- Представники менш чисельної релігійної конфесії відчувають на собі тиск більшості.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ (другий етап)

2

Метою роботи учнів на цій стадії проекту є збір інформації, котра різномірно характеризує проблему, доводить її актуальність.

РЕКОМЕНДУЄМО НАСТУПНИЙ ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЬОГО ЕТАПУ:

1. Визначення джерел інформації

Обговоріть у класі різноманітні джерела інформації. Визначте, котрі з них є доступними у вашій ситуації. Школярі можуть запропонувати додаткові джерела інформації, які також слід обговорити в класі. Запитайте учнів, чим може бути корисне кожне джерело інформації. Допоможіть учням визначити, хто відповідно до чинного законодавства, відповідає за вирішення обраної проблеми.

2. Розподіл обов'язків щодо збору та опрацювання інформації

Після того, як учні визначили основні джерела інформації, потрібно їх об'єднати у дослідницькі групи. Кожній групі доручається збір

необхідної інформації із певного її джерела (перелік подається нижче). Призначте старших у кожній групі та переконайтесь, чи правильно зрозуміли учні завдання. Нагадайте учням, що вони будуть звітувати про виконану роботу перед колективом класу, тому результати своєї роботи вони повинні підтверджувати письмово. Одержану інформацію школярі зберігають також для того, щоб використати її згодом при формуванні презентаційних матеріалів.

3. Обговорення основних правил збору інформації

Користуючись відповідним текстом (Стор. 30-36), обговоріть із учнями основні правила ефективного використання того чи іншого джерела інформації.

ПОРАДИ УЧНЯМ ЩОДО КОРИСТУВАННЯ ПЕВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

ВАЖЛИВО

щоб під час збору необхідного матеріалу школярі не обмежувалися інформацією із одних вуст, а зверталися до різноманітних джерел інформації. Вони повинні пам'ятати про те, що свідчення людей, документи, матеріали ЗМІ тощо не завжди містять достовірну інформацію. Тому, роблячи певні узагальнення та висновки, необхідно звертатися до різних джерел інформації. Лише критичний аналіз дійсності та порівняння інформації, отриманої з багатьох джерел, що висвітлюють проблему іноді під різними кутами зору, можуть забезпечити достовірність даних.

1. Бібліотеки

Насамперед спробуйте скористатися матеріалами бібліотеки вашої школи. Можете користуватися також фондами громадських бібліотек — селищної, міської тощо. Попросіть дорослих відшукати необхідний матеріал у наукових бібліотеках, доступ до яких вам, можливо, буде утруднений. Там є газети та інші друковані видання, що можуть містити інформацію з досліджуваної проблеми. Працівники бібліотек завжди допоможуть вам підібрати необхідний матеріал, якщо ви чітко поясните мету свого візиту. У деяких бібліотеках є копіювальні апарати, і ви можете зробити копії відповідних статей для поповнення загальної папки матеріалів, що стосуються проблеми.

2. Редакції місцевих газет, радіо, телебачення

Ви можете встановити контакт з редакціями місцевих газет. Можливо, ваша проблема могла б зацікавити їх також. Ко-

респонденти газет регулярно збирають інформацію з проблем свого регіону і зможуть поділитися з вами своїми знаннями та вміннями. Співробітники газет могли б надати вам статті, і, можливо, також фотографії. Майте на увазі, що лише частина зібраного журналістами матеріалу потрапляє на шпальти друкованих видань, у радіо- чи телеэфір.

3. Вчителі школи, в якій ви навчаєтесь, та інших навчальних закладів

Педагоги вашого навчального закладу завжди готові надати вам корисні поради. Особливо компетентну допомогу ви зможете отримати від тих учителів, котрі викладають предмети, дотичні до специфіки вашої проблеми.

Можливо, у вашому населеному пункті є інші навчальні заклади, викладачі яких можуть бути експертами з обраної вами проблеми. Зателефонуйте у приймальню і попросіть, щоб вам допомогли сконтактуватися з потрібними людьми.

4. Працівники правоохоронних органів. Юристи

Люди, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку, дотриманням законів, добре знайомі з багатьма суспільними проблемами. Дізнайтеся, чи немає таких людей серед батьків учнів школи. Окремі юридичні служби охоче підуть вам назустріч і нададуть безкоштовні консультації чи іншу допомогу, якщо ви їм чітко поясните суть своєї ініціативи.

5. Місцеві громадські організації та групи за інтересами

Можливо, що суспільна проблема, котру ви досліджуєте, вже є об'єктом уваги різноманітних громадських організацій, політичних партій, груп за інтересами чи окремих громадян. Спробуйте об'єднати свої зусилля. Попросіть учителя або когось із дорослих допомогти вам написати їм офіційного листа чи зателефонувати.

6. Державні органи влади

Представники місцевих органів законодавчої чи виконавчої влади за своїм службовим обов'язком повинні завжди бути готові надати вам консультацію чи допомогу щодо відповідної суспільної проблеми. Депутати селищних, районних, міських, обласних рад чи Верховної Ради України повинні регулярно приймати громадян свого виборчого округу. Можете нагадати народним обранцям про те, що на майбутніх виборах ви вже будете мати право голосу.

7. Електронні засоби спілкування

Із багатьма матеріалами стосовно досліджуваної проблеми можна ознайомитися, використовуючи Інтернет. Спілкування із потрібними людьми чи організаціями через електронну пошту заощадить ваші гроші та час. Якщо у вашій школі ще немає такої можливості, зверніться за допомогою до інших організацій чи приватних осіб.

8. Інформуйте та опитуйте громадськість

Чим більше людей знатиме про ваш проект, тим більше допомоги ви отримаєте. Поінформуйте про вашу участь в акції "Громадянин" своїх друзів, однокласників, знайомих. Попросіть у редакціях місцевих газет, журналів, радіо чи телебачення надати коротку інформацію про досліджувану вами суспільну проблему. Цілком можливо, що згодом результати вашої роботи стануть цінним матеріалом для засобів масової інформації.

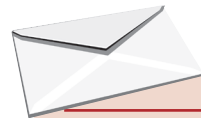
9. Подумайте про інші джерела інформації.

**ЗВЕРНІТЬ
УВАГУ**

Контактуючи із державними чи громадськими організаціями, школярі повинні пам'ятати, що люди, котрих вони відвідують, мають обмежений час для спілкування з ними. Тому намагання отримати допомогу для вирішення своєї проблеми безпосередньо від голови обласної чи районної ради, мера міста або генерального директора підприємства займе у них багато часу та не завжди буде продуктивним. Школярі повинні намагатися звертатися саме до тих

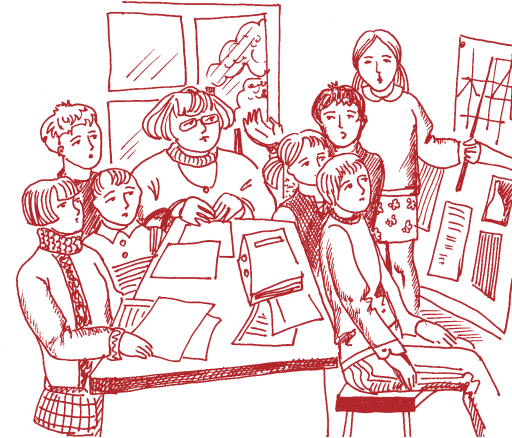
осіб, які безпосередньо відповідають за вирішення обраної ними проблеми. При багатьох установах існують відділи зв'язків із громадськістю, куди можна звернутися за допомогою. Необхідно попередньо домовитись про зустріч, обумовити її час та місце, а також і кількість учнів, які будуть виконувати таку місію. Заздалегідь чітко продумайте свої запитання чи пропозиції.

ВАЖЛИВО звернути увагу школярів на необхідність дотримання основних правил етикету під час спілкування з іншими людьми, бути привітними та коректними.

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ. ВИБІР СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

(третій етап)

3

Етап має на меті визначення способу вирішення проблеми, який підтримує більшість класу.

Головним завданням цього етапу є систематизація та аналіз отриманого матеріалу, планування діяльності для вирішення проблеми.

З ДОПОМОГОЮ УЧИТЕЛЯ УЧНІ КОМПОНУЮТЬ МАТЕРІАЛ ЗА ТАКИМИ РОЗДІЛАМИ:

- актуальність та важливість цієї проблеми для села, міста, району чи області;
- інформація про різні підходи до вирішення проблеми;
- обрана програма дій.

Групи школярів презентують зібрані матеріали, наводять факти, статистичні дані, висновки спеціалістів, які доводять наявність самої проблеми, її актуальність.

Запропонуйте учням визначити серед членів місцевої громади тих, хто зацікавлений у вирішенні визначеної проблеми, а також форми їхньої можливої участі у акції. Продумайте, як уникнути перешкод та залучити до справи широкий загал громадськості.

Критично аналізуючи зібраний матеріал, учасники робочої групи визначають різноманітні підходи до вирішення проблеми та обирають посилену і оптимальну програму дій.

Школярі спільними зусиллями складають список добрих справ, які б могли сприяти процесу вирішення проблеми, та вибирають серед них найбільш ефективні та прийнятні (одну або декілька) залежно від реальних можливостей.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК МОЖЛИВИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Написати лист – звернення	✓
Підготувати відеофільм	–
Написати статтю до обласної газети	–
Провести збір коштів під час фестивалю	✓
З'ясувати на місцевому телебаченні	–
Підготувати інформаційні листівки	✓
Зішукати спонсорів	–

✓ — будемо робити; — не будемо робити.

Обрані заходи повинні бути передусім **законними та узгодженими із відповідними державними структурами, уповноваженими щодо вирішення цього питання.**

Тобто, перед тим, як зробити свій вибір стосовно способу вирішення проблеми, учні повинні подумати над наступними питаннями:

- ефективність обраного способу;
- відповідність чинному законодавству;
- економність і практичність;
- можливі негативні наслідки практичного втілення обраної програми дій.

Всі міркування учасників проекту щодо цих питань доцільно описати на окремому аркуші, який згодом можна буде використати під час представлення проекту.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ОБРАНОЇ ПРОБЛЕМИ

№	Вид діяльності	Очікуваний результат	Ресурси	Виконує
1	Написати лист – звернення	Відправлений лист до ЖЕКу Сонячного мікрорайону	Папір – 3 листки Марки – 45 коп Конверт	Група №1 Сидоров Ігор (старший)
2	Провести під час фестивалю у школі збір коштів на виготовлення листівок	Зібрані кошти у сумі 15-20 грн.	Скринька із написом Група охорони Комісія нагляду	Група №2 Шаповал Андрій (старший)
3	Інформування громадськості	Роздані 80 листівок мешканцям селища	Папір – 80 листків Використання комп'ютера – 3 год Видрук матеріалів	Група №3 Терещенко Вікторія (старша)

Інформуйте громадськість та запропонуйте органам місцевої влади ваш план дій щодо реалізації проекту. Скористайтеся порадами для успішної співпраці із ЗМІ. (Стор. 28-30).

Варто заручитися листами підтримки вашої акції від адміністрації школи, батьківського комітету, авторитетних осіб.

НАШІ ДІЇ. ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

(четвертий етап)

4

Етап передбачає спробу повністю чи частково реалізувати обраний варіант вирішення проблеми через організацію відповідних заходів школярів. Наприклад:

публікація своїх пропозицій у засобах масової інформації

звернення до місцевих органів законодавчої чи виконавчої влади

виступи по радіо чи телебаченню

залучення до цієї роботи комерційних структур, усіляких фондів тощо

З іншого боку, школярі, якщо це їм під силу, можуть самостійно вирішити проблему безпосередньо через свою практичну участь у різноманітних толоках, добродійних акціях, фестивалях тощо.

Найбільш оптимальним є таке вирішення проблеми, яке передбачає поєднання діяльності владних структур із участю школярів, громади тощо. Публічна презентація матеріалів, може бути також успішною завершальною стадією практичної реалізації проекту.

звернення до громадських організацій

ПІДГОТОВКА ДО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПРОЕКТУ

(п'ятий етап)

Презентація матеріалів дослідження перед широкою аудиторією є невідмінною умовою участі в акції "Громадянин". Успішне представлення результатів дослідження може бути поштовхом до нових пропозицій і можливостей щодо подальшого вирішення проблеми. Це може бути участь у конкурсі проектів у своїй школі, місті, районі, області. Пред-

ставлення проекту може відбуватися також перед учнівським колективом школи, громадськістю свого населеного пункту або безпосередньо перед державними чи іншими структурами (наприклад: батьківські збори, робоча нарада представників місцевої влади, сесія народних депутатів тощо).

Вчителеві необхідно допомогти учням чітко узгодити питання щодо організації представлення результатів роботи над проблемою. Для якісної підготовки учнів до представлення матеріалів проекту перед журі чи іншою аудиторією, варто дотримуватися наступного плану:

- поділіть клас на чотири групи;
- визначте мету та завдання кожної групи. Переконайтесь у тому, що школярі добре розуміють, що від них вимагається;
- налагодьте процес обміну інформацією між дослідницькими групами;
- розподіліть усі зібрані матеріали між окремими групами відповідно до напрямку їхньої роботи.

Розглянемо тепер завдання кожної групи щодо підготовки матеріалів проекту до презентації.

Перша група складає перелік визначених учнями актуальних проблем громади; всебічно висвітлює обрану класом проблему та обґрунтовує її актуальність та необхідність вирішення;

Друга група висвітлює процес та результати збору інформації, дослідження проблеми;

Третя група аналізує різні шляхи вирішення проблеми, аргументує той варіант вирішення проблеми, який підтримує більшість класу;

Четверта група описує конкретні заходи, здійснені для розв'язання проблеми.

Результати роботи кожної із груп висвітлюються у відповідних розділах демонстраційного стенду (Див. нижче).

Характеристика складових частин презентаційних матеріалів

Матеріали, напрацьовані робочими групами стосовно досліджуваної проблеми і призначені для презентації проекту, мають бути відповідним чином впорядковані і розподілені на дві групи: одна група матеріалів складе папку документів, друга – демонстраційний стенд.

ДЕМОНСТРАЦІЙНИЙ СТЕНД складається з 4-х планшетів, кожен із яких відповідно представляє I, II, III та IV етапи роботи над проектом. Під час демонстрації планшети виставляють на столі або прикріплюють до стіни.

ПАПКА ДОКУМЕНТІВ містить важливі матеріали з усіх етапів дослідження проблеми: вирізки з газет і журналів; статті, написані на підставі опитувань місцевих жителів; короткі конспекти про висвітлення проблеми у пресі, по радіо чи телебаченню; пропозиції громадських організацій; уривки з повідомлень державних установ тощо.

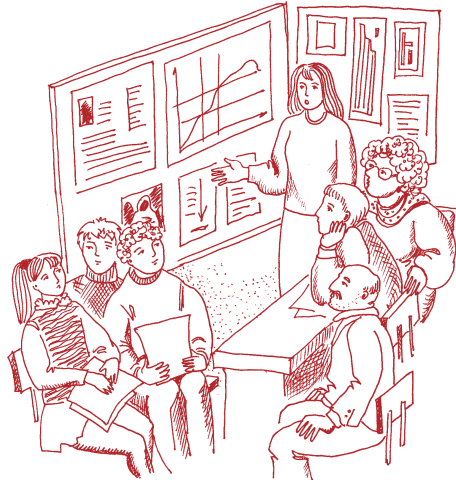

Об'єднайте учнів у чотири групи, кожна з яких працюватиме над підготовкою окремого планшета. На демонстраційному стенді розміщують невеликі текстові повідомлення, малюнки, карти, діаграми, фотографії, заголовки статей, статистичні таблиці, карикатури, ілюстрації тощо. Їх учні можуть почерпнути із друкованих видань або самостійно намалювати.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

(шостий етап)

6

Етап ставить перед собою наступні завдання:

- поінформувати широку аудиторію про важливість обраної проблеми;
- ознайомити присутніх із результатами етапу збору та аналізу інформації;
- представити обрані способи вирішення проблеми;
- розповісти про практичну діяльність у ході реалізації проекту.

Ці чотири завдання відповідають меті кожної групи з підготовки демонстраційного стенду та папки документів, що доповнюють матеріали до нього. Під час презентації представники кожної із груп по черзі демонструють основні етапи реалізації проекту.

Як зазначалось раніше, презентація учнівського дослідження проблеми може здійснюватись у різних формах: участь у шкільних, районних, міських чи обласних конкурсах; виступ колективу класу перед учнівським колективом школи, громадськістю свого населеного пункту або представниками державних органів.

Кожен етап проведення акції представляє окрема група школярів, використовуючи відповідний планшет. Слухачі додатково можуть переглядати матеріали, котрі зібрані в папці документів, а також ставити запитання.

ПРИ ПРЕДСТАВЛЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЕКТУ БАЖАНО ДОТРИМУВАТИСЯ НАСТУПНИХ ПРАВИЛ:

- Кожна група готує усне повідомлення і протягом 4-5 хвилин подає найважливішу інформацію про один із етапів вирішення проблеми, використовуючи для цього демонстраційний стенд та папку документів.
- Під час представлення належить у загальних рисах охопити зміст демонстраційного стенду та папки документів.
- Під час презентації потрібно використовувати демонстраційні матеріали, які допоможуть краще сприймати зміст повідомлення.

- Рекомендується використовувати матеріали, що містяться у папці документів.
- У представленні проекту доцільно брати участь усім членам групи. Це буде переконливим свідченням того, що учні всі разом працювали над проектом.
- Учні повинні подавати найважливішу інформацію та наводити чіткі аргументи, говорити вільно й невимушено, уникаючи механічного читання тексту.
- Під час виступу можна використовувати зазделегідь підготовлені нотатки, але не бажано ними користуватися, відповідаючи на запитання.
- Представляючи проект, слід використовувати тільки ті матеріали, що розміщені на стенді або знаходяться у папці документів.

Критерії оцінювання проекту

Вчитель чи оцінювальна комісія можуть оцінити роботу учнів за наступними критеріями:

Завершеність

- Чи містить кожен розділ зібраних матеріалів достатню кількість інформації, необхідну для вирішення проблеми?
- Чи не включені зайві матеріали?

Зрозумілість

- Чи розміщені матеріали логічно?
- Чи написані вони зрозумілою мовою, без граматичних і орфографічних помилок?
- Чи форма представлення найважливіших матеріалів й аргументів забезпечує розуміння їхнього змісту?

Інформативність

- Чи достовірною та перевіреною є інформація?
- Чи охоплює інформація головні факти й найважливіші поняття?
- Чи важлива зібрана інформація для розуміння проблеми?

Доказовість

- Чи доповнюються документами основні тези кожного розділу?
- Чи використовували учні надійні, вірогідні та різноманітні джерела інформації?
- Чи завжди вони довіряли джерелам інформації?
- Чи наводяться приклади та продумані аргументи на підтвердження певної позиції?
- Чи використовувалися найвідповідніші джерела інформації?

Наочність

- Чи відображають наочні матеріали специфіку теми?
- Чи інформативні вони? Чи є у кожного матеріалу назва або підпис?

- Чи пов'язані логічно матеріали папки документів з демонстраційним стендом?
- Чи допомагають наочні матеріали зрозуміти зміст конкретного розділу?

Законність

- Чи пропонуване рішення проблеми не суперечить Конституції і законам України?

ПІДСУМОК. ОЦІНКА СВОЇХ ДІЙ

(сьомий етап)

7

Після закінчення проекту доцільно організувати обговорення, під час якого учні матимуть змогу оцінити проектну діяльність в цілому та особистий внесок кожного у загальну справу.

Обмірковуючи досвід, набутий у процесі реалізації проекту, учні можуть відповісти на такі запитання:

?

▪ Чого і як вони навчилися?

?

▪ Що можна було б зробити інакше?

?

▪ Яких умінь і навичок вони набули?

?

▪ Які переваги надає групова співпраця?

?

▪ Які були недоліки роботи в групах?

?

▪ Що вдалося найкраще?

Ви можете запросити на обговорення результатів роботи над проектом усіх дорослих, які допомагали учням чи безпосередньо брали участь у процесі практичного вирішення проблеми.

ПОРАДИ ВЧИТЕЛЯМ

ЯК ВЧИТЕЛЬ МОЖЕ ЗАЦІКАВИТИ УЧНІВ ПРАЦЮВАТИ НАД ПРОЕКТОМ

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ:

- **навчальна співпраця** (вчитель і учні є партнерами);
- **цілеспрямованість процесу дослідження** (учні повинні самостійно обирати мету пізнавальної діяльності);
- **особиста і практична значущість** (учні повинні знати: Навіщо вони це роблять? Для чого це їм потрібно?);
- **успішність і ефективність пізнавальної діяльності** (учні працюють ефективно, коли відчують, що їм під силу працювати над обраною темою дослідження);
- **позитивна співпраця з консультантом** (усвідомлювати, що помилка – це також позитивний результат, оскільки це дає можливість виправити її і знайти інше вирішення проблеми);
- **потрібно враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів;**
- **потрібно враховувати суспільний та пізнавальний досвід учнів.**

ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ УЧНІ ПОВИННІ ПОЧУВАТИ СЕБЕ:

- в безпеці (фізично і емоційно);
- автономними (незалежними);
- успішними (компетентними, творчими, професійними і значущими);
- такими, що їх цінують, про них турбуються;
- задоволеними.

ВИКОРИСТАННЯ ІНШИХ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

Учні переважно краще працюють і мають більшу мотивацію до роботи, коли існує аудиторія, яку вони поважають і цінують. Є багато способів, як можна використати таку аудиторію:

1. У перервах між роботою запропонуйте учням поділитися результатами роботи із однокласниками.
2. Помістіть роботи учнів у вигляді плакатів на стіні в класі, або у шкільній залі чи спробуйте опублікувати ці роботи у пресі чи книзі.
3. Запросіть батьків, членів громади чи учнів інших класів подивитися, як учні представляють те, чого вони досягнули або навчилися.
4. Попросіть учнів розповісти своїм сусідам, про що вони тільки що почули, що дізналися або зрозуміли.
5. Нехай учні попросять своїх батьків або інших дорослих написати коротко, за що вони цінують їхню роботу, чому вони пишаються нею і що в ній є позитивного.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ГРУПОВУ РОБОТУ УЧНІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Оскільки успішна реалізація проекту великою мірою залежить від добре налагодженої групової роботи учнів, подаємо нижче деякі поради щодо її організації.

За кількістю учасників оптимальною вважають групу з 3-6 осіб, тому що при меншій кількості учням важко різнобічно розглянути проблему, а при більшій – складно визначити, яку саме роботу виконав кожний учень.

Найдоцільніше формувати кожну групу з сильних, середніх і слабких учнів. У різнорідних групах стимулюється творче мислення й відбувається інтенсивний обмін ідеями. Давайте учням достатньо часу для представлення різних точок зору, детального обговорення проблеми, для різнобічного розгляду питання. Потрібно прагнути також, щоб у групах були і хлопці й дівчата.

Склад групи не може бути постійним протягом тривалого часу. Він змінюється залежно від змісту і характеру навчальних завдань, які необхідно виконати. Група загалом повинна нести відповідальність за досягнення своїх цілей, а кожен член повинен відповідати за свою частину роботи. Завдання в групі виконується в такий спосіб, щоб було можливо врахувати і оцінити індивідуальний внесок кожного її члена групи загалом.

ОРГАНІЗОВУЮЧИ РОБОТУ УЧНІВ В ГРУПАХ, ВЧИТЕЛЬ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ НАСТУПНИХ ПРАВИЛ:

1. Пояснення навчального завдання

Коли вчитель розділить учнів на групи, він має детально пояснити їм, як виконувати завдання і як учні повинні працювати разом в групі.

2. Створення позитивної взаємозалежності всередині групи

Позитивна взаємозалежність є необхідною для роботи в групі.

Після пояснення завдання учням вчитель має допомогти їм створити атмосферу співпраці за допомогою запровадження позитивної взаємозалежності під час роботи над проектом. Позитивна взаємозалежність пов'язує учнів один з одним, оскільки жоден учень не може сам, без всіх інших членів групи, успішно виконати завдання. Коли учні чітко усвідомлюють свою позитивну залежність один від одного, то бачать, що робота і зусилля кожного з них потрібні і без них неможливий успіх всієї групи, і що кожен з них робить свій особистий внесок в успіх всієї групи, виконуючи свою роль і завдання.

Вчитель може створити позитивну взаємозалежність учнів у групі, коли:

- члени групи об'єднані навколо однієї спільної позитивної мети – конкретної причини для дії;
- учні діляться ресурсами (матеріалами) в процесі роботи, кожен з них відповідає за виконання своєї частини завдання, використовуючи частину інформації, матеріалів для проведення дослідження;
- вчитель визначає учням в групі взаємодоповнюючі, взаємопов'язані ролі в процесі дослідження. Ролі визначають відповідальність, яку бере на себе кожен учень в групі для виконання спільного завдання.

ЯК АКТИВІЗУВАТИ ОБГОВОРЕННЯ УЧНЯМИ ПИТАНЬ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Багато учнів мають тенденцію діяти поверхово і очікують, що вчитель подасть їм готове те, що вони повинні зробити самі. Заохочуйте, щоб учні формували власну думку і критично мислили, а не лише давали відповіді на запитання.

СТАВТЕ ТАКІ ЗАПИТАННЯ, ЯК:

- ? А ви як думаєте?
- ? Які рішення ви можете запропонувати?
- ? Як це пов'язано з тим, що ви вже знаєте?
- ? Якщо ми приймемо цю пропозицію, куди це нас заведе?
- ? Які ускладнення це може викликати?
- ? Чи те, про що ми говоримо, пов'язано з попередніми подіями?
- ? Які зміни відбулися?
- ? Які переконливі аргументи ви можете навести на підтримку своєї позиції?
- ? Які можуть бути альтернативні підходи до проблеми?
- ? Як це можна було б використати раніше?
- ? Чим це могло б бути корисним для нас?
- ? Які перешкоди можуть виникнути на вашому шляху?

ПОРАДИ УЧНЯМ

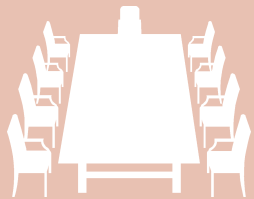

ЯК УЧЕНЬ МОЖЕ
ЦІКАВО ПРАЦЮВАТИ
НАД ПРОЕКТОМ

ПРАВИЛА УСПІШНОЇ КОМАНДНОЇ РОБОТИ

- » Пам'ятай, що ти — частина команди і без тебе команді буде важко.
- » Будь активним.
- » Вчасно та ретельно виконуй доручену справу.
- » Допмагай іншим в разі потреби.
- » Не "тягни ковдру на себе", пам'ятай, що передусім від тебе команда чекає якісного виконання твоїх обов'язків.

ЯКИМ ЧИНОМ МОЖНА ПРОВЕСТИ ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЮ

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ може бути найкращим способом презентації вашої проблеми якнайширшому колу людей, стати центром уваги певних кіл громадськості. Якщо ви впевнені, що ваша проблема цікава значному колу осіб, то чому б не запросити представників преси, радіо, телебачення на зустріч з вами.

На прес-конференції ви можете оголосити про початок вашої кампанії чи про результати роботи. Однак треба пам'ятати, що проведення прес-конференції — справа складна і відповідальна. Щоб вона була успішною потрібно знати деякі речі.

— Вибір місця проведення

Перш за все продумайте, щоб місце проведення прес-конференції було публічним — шкільний актовий зал, зал засідань міськради, зал у бібліотеці тощо — і розташованим якомога ближче до тих людей,

яких ви плануєте запросити (ні журналісти, ні представники влади не люблять гаяти час на долання значних відстаней).

Зверніть увагу і на таке питання, як величина залу, де буде проходити прес-конференція: він не повинен виглядати порожнім через малу кількість запрошених.

— **Оберіть хто з вас буде виступати публічно.**

Промовець повинен мати гарну дикцію, вільно спілкуватися. Виступ потрібно підготувати так, щоб він був динамічний, сприймався як декларація чи заклик. Прес-конференція — не місце для імпровізацій. Головний виступ варто потренувати декілька разів.

— **Продумайте, як можна привернути увагу присутніх.**

Можливо, це можуть бути яскраві плакати чи заклики на столах або на стінах. Нехай назва акції чи кампанії буде задекларована декілька разів, щоб вона запам'яталась.

— **Коли плануєте прес-конференцію, то визначте, чия присутність на ній буде вигідною для вас.**

Можливо це представники влади, директори фірм, відповідальні особи... Попередьте їх завчасно. Щоб привернути увагу громади, дайте оголошення в пресі чи по радіо, розклейте листівки. За день до прес-конференції відправте електронні листи адресатам чи зателефонуйте їм. Обов'язково вкажіть день, місце та час проведення прес-конференції. Не наполягайте, а запрошуйте. Запрошуючи, дайте зрозуміти, що присутність на прес-конференції потрібна не лише вам, а й корисна для них.

— **Варто роздрукувати матеріали.**

Варто роздрукувати вашу заяву, тези, пропозиції тощо та прослідкувати, щоб кожен присутній на прес-конференції отримав їх.

Потурбуйтеся, щоб інформація, яку ви пропонуєте, була легкою для сприйняття, невеликою за обсягом, а надані матеріали привабливо оформлені. До цих матеріалів можна додати список учасників акції, контактні адреси, телефони.

— **Необхідно бути готовими до запитань.**

Підготуйте одного з учасників, хто буде "спеціалістом" з відповідей на запитання, чи розподіліть тематику та добре підготуйтеся.

Пам'ятайте, що відповіді повинні бути короткими, змістовними, конкретними і містити заклики. Не потрібно бути напруженими, навпаки — тримайтеся вільно, говоріть розкуто — це ваша справа і ваша справа — права.

Старайтеся уникати відповідей "Я не знаю" чи "Це складне питання".

Використовуйте в таких випадках слова "Над цим потрібно подумати" чи "Ваше зауваження слухне".

Прикладіть зусиль, щоб на прес-конференції були поважні особи.

Ніколи не завадить присутність людей знаних та авторитетних. Для цього попередньо проведіть з ними переговори. Якщо ви отримали згоду від такої людини, проінформуйте про її присутність журналістів та інших запрошених. Позитивний відгук таких людей на вашу акцію створить сприятливу для вас атмосферу на прес-конференції.

АНАЛІЗ ГАЗЕТНИХ ТА ЖУРНАЛЬНИХ СТАТЕЙ

Варто зазначити, що щоденна преса відіграє надзвичайно важливу роль у житті громадян. Газети і журнали можна ефективно використовувати разом з іншими матеріалами (текстами публічних виступів, офіційними документами). Газети і журнали пропонують величезну кількість матеріалів різного виду. Це репортажі; статті з викладенням поглядів на важливі суспільні події; редакторські колонки, де викладено позицію цього органу преси, реагування на останні події; авторські публікації; листи до редакції; політичні заяви; огляди громадської думки та результати опитувань; аналізи текстів прийнятих законів; політичні карикатури, які допоможуть учням образно уявити політичне життя. Основною властивістю газети є виклад протилежних поглядів стосовно конфліктних ситуацій в суспільстві.

Газети та журнали можна використовувати як джерело інформації при різних видах проектної діяльності школярів. Зокрема:

- у газетах публікуються тексти законів, протоколи судових засідань, тексти публічних виступів;
- на основі газетних матеріалів можна отримати додаткові відомості щодо проблеми, що її вивчають учні;
- газета є джерелом інформації про поточні події (учні можуть вчитися простежувати розвиток суспільного явища за газетними повідомленнями протягом певного терміну);
- у газеті можна публікувати результати роботи учнів над кожним із етапів проекту.

ЯК ПРОВЕСТИ ІНТЕРВ'Ю

Слід заздалегідь домовитися про місце та час зустрічі із людиною, котра погоджується відповісти на ваші запитання;

- ▶ для того, щоб учні виглядали компетентними співрозмовниками, належить ще раз переглянути усю інформацію стосовно досліджуваної проблеми, яку вони вже зібрали;
- ▶ на домовлену зустріч необхідно з'явитися вчасно у визначений час, розказати про свою участь у проекті, чітко сформулювати мету розмови;
- ▶ необхідно записати анкетні дані співрозмовника (за

умови, якщо він бажає залишитись невідомим, можна цього не робити). Перед тим необхідно продумати, яка саме інформація про людину, що даватиме інтерв'ю, потрібна для вашого дослідження, надто багато питань можуть викликати неспокій і нещирість відповідей;

- ▶ основні запитання слід готувати заздалегідь, ставити їх тактовно, не відволікаючись від теми. Але водночас не треба перебивати співрозмовника, інакше можна пропустити важливу для дослідження інформацію;
- ▶ слід уважно вислуховувати інформацію, записувати всі матеріали на касету чи занотовувати у зошит;
- ▶ доброзичливо ставтеся до співрозмовника. Якщо ваші особисті переконання не співпадають із думкою людини, що дає вам інтерв'ю, не намагайтеся перевиховувати чи повчати її;
- ▶ не забудьте подякувати за розмову, що відбулася. Якщо ви бачите, що людина щиро зацікавилася вашим проектом, не забудьте потім повідомити її про результати вашої діяльності.

ЯКЩО ДЛЯ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТРЕБА ВІДВІДАТИ БІБЛІОТЕКУ ЧИ ІНШУ УСТАНОВУ.

Учні можуть це зробити індивідуально або невеликою групою із двох-трьох осіб. Те саме стосується й інших державних, громадських чи приватних установ, де вони могли б отримати інформацію щодо досліджуваної проблеми.

Як правило, бібліотеку відвідують без попередження, проте, якщо такий візит здійснюватиме група учнів і з конкретно визначеною метою, то тоді доцільно поінформувати про це бібліотекаря заздалегідь. Це також дасть змогу бібліотекарю завчасно підготувати необхідну літературу для учнів. Приміщення бібліотеки є завжди центром духовного життя школи, мікрорайону чи населеного пункту, тому розміщена у ній на видному місці інформація про ваші плани щодо роботи над місцевою проблемою зможе залучити до цієї справи більше людей.

ЯКЩО ТРЕБА ЗАТЕЛЕФОНУВАТИ ДО ЯКОЇСЬ УСТАНОВИ, ЩОБ ОТРИМАТИ ІНФОРМАЦІЮ ЧИ ДОМОВИТИСЯ ПРО ЗУСТРІЧ

- ▶ Якщо вам доручено зв'язатися із кимось по телефону, не забудьте відрекомендуватися.
- ▶ Чітко поясніть цій людині, у чому полягає ваше завдання і чому ви звертаєтесь саме до неї.
- ▶ Важливо, щоб ви записали отриману інформацію.

У більшості випадків про зустріч домовляються заздалегідь по телефону чи іншим шляхом. Цим має займатися один учень.

Можете відрекомендуватися за зразком:

Доброго дня!

Мене звати...

Я – учень(учениця) _____ класу школи № _____.

Я – вихovanець(вихованка) (прізвище вчителя (вчительки)).

Ми досліджуємо місцеві проблеми: які вони, як їх вирішують відповідні державні інституції і яким чином ми могли б взяти участь у їхньому вирішенні.

Наш клас досліджує... (короткий опис проблеми).
Мені потрібно зібрати інформацію з цієї проблеми, щоб потім ознайомити з нею свій клас.

Чи можу я поставити Вам декілька запитань зараз, чи, можливо, краще зателефонувати іншим разом або домовитись про зустріч?

У разі позитивної відповіді на ваш запит не забудьте узгодити та записати точну дату й час наступної телефонної розмови чи візиту. Після того самому або у складі невеликої групи (2-3 особи) треба вчасно завітати до потрібної установи і попросити когось із співробітників надати необхідну інформацію.

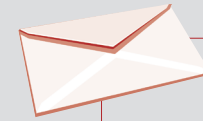
В усіх інших випадках попросіть надіслати вам хоча б якісь матеріали з цієї проблеми, які б ви могли потім використати.
Не забудьте при тому вказати свою поштову адресу.

ЯКЩО ТРЕБА НАПИСАТИ ЛИСТА З ПРОХАННЯМ НАДАТИ НЕОБХІДНУ ІНФОРМАЦІЮ ЧИ ОРГАНІЗУВАТИ ЗУСТРІЧ

Від стилю написання листа, його зовнішнього вигляду великою мірою залежить успіх справи. Попросіть когось із дорослих скласти офіційного листа, у котрому згідно з правилами ділового етикету чітко та лаконічно викладається суть вашої проблеми. Колективний лист надасть поважності вашому зверненню, а відправлення його поштою може стати гарантією отримання відповіді. У верхній частині аркуша неодмінно вкажіть назву організації, до якої звернений лист, а також дату відправлення. Не забудьте написати свою зворотну адресу.

Ось деякі приклади написання листів:

с.Заможне, 2003 року

Власникові Приватної фірми
"Добробут"

Шановна/ий п.,
Учні 10-го класу школи №1 м.Заможне вирішили взяти участь у суспільній Акції школярів України "Громадянин". Об'єктом свого дослідження колектив нашого класу обрав проблему відсутності спортивного інвентаря у нашій школі. Як показало наше дослідження, ця проблема є надзвичайно важливою та актуальною для збереження здоров'я молодого покоління. Відсутність сучасного спортивного інвентаря не дає змоги нашим вчителям повноцінно проводити уроки фізкультури, а також є однією із причин куріння малолітніх, вживання наркотиків та дитячої злочинності.

Шановна/ий п., колектив класу школи №1 м. Заможне звертається до Вас із великим проханням надати посильну допомогу для купівлі тренажера для спортивного залу школи. Його вартість становить.....

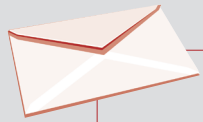
Свою готовність підтримати нашу ініціативу висловив відділ культури та спорту міської держадміністрації, дирекція нашої школи, редакція міської газети "Незалежна", а також члени батьківського комітету. Ваш внесок може бути мінімальний, проте, в будь-якому разі Ви зробите неоціненну справу – сприятимете формуванню фізичної культури багатьох поколінь учнів нашої школи. Зі свого боку ми зобов'язуємося широко інформувати громадськість про благодійний внесок Вашої організації до цієї корисної справи.

Учні нашого класу також запрошують Вас взяти участь у презентації нашого проекту перед місцевою громадою, котра відбудеться у приміщенні Будинку культури. Початок о

Будемо дуже вдячні за Ваше розуміння та підтримку.

З повагою
група школярів класу
школи №1 м. Заможне

смт. Веселе, 2003 року

Депутатові районної ради
П.

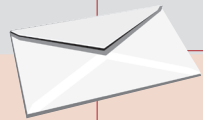
Шановна/ий п. ,

Ми раді повідомити Вас, що протягом останніх шести місяців наш клас брав участь у Суспільній акції школярів України "Громадянин". Темою нашого дослідження стала проблема занедбаного стану будівлі місцевої автобусної зупинки. Проведене нами дослідження цієї проблеми засвідчило її важливість для усіх громадян нашого селища. Об'єднавши зусилля із керівництвом селищної ради, місцевим заводом будівельних матеріалів, нам вдалося організувати проведення ремонту цього громадського приміщення.

Шановна/ий п. ____ запрошуємо Вас взяти участь у представленні результатів нашої громадської роботи, котре відбудеться _____ 2003 року у приміщенні школи №2 с.м.т. Веселе.

З повагою

група школярів 9-го класу
школи №1 смт. Веселе (підписи)

м. Охайне, 2003 року

Директорові підприємства

п.....

Шановна/ий п. ... ,

Група учнів школи №1 м.Охайне, беручи участь у Суспільній Акції школярів України "Громадянин", проблемою свого дослідження обрала критичну ситуацію, що склалася із забрудненням Вашим підприємством єдиного у нашому місті ставка.

Зібраний нами у ході дослідження цього питання матеріал (копії додаються) говорить про причетність підпорядкованого Вам підприємства до цієї екологічної катастрофи у нашій місцевості.

Дуже просимо Вас розглянути питання про припинення викиду брудних відходів у водоймище, яке є окрасою нашого населеного пункту. Сподіваємось, що працівники Вашого підприємства, котрі проживають у нашому місті, також будуть вдячні Вам за таке рішення.

З повагою

група школярів 9-го класу
школи №1 м. Охайне (підписи)

ЯК ПРОВЕСТИ АНКЕТУВАННЯ

Щоб отримати за допомогою анкетування достовірні дані, слід дотримуватись певних правил:

- ▶ на початку кожної анкети у двох реченнях опишіть мету, з якою ви проводите це анкетування, хто ви, який проект представляєте;
- ▶ кількість питань у анкеті має бути мінімальною;
- ▶ старайтесь зробити так, щоб людині, яка відповідає на запитання вашої анкети, треба було якнайменше писати: якщо ви знаєте, ймовірні відповіді на запитання, впишіть їх так, щоб достатньо було лише підкреслити потрібну відповідь (такі запитання анкети називаються закритими). Закриті запитання можуть містити місце для власної відповіді, якої немає серед перелічених;
- ▶ відкриті запитання (які не мають варіантів відповідей) не мають підказок і не "нав'язують" певної думки. Вони дають повнішу інформацію. Але слід пам'ятати, що таких запитань має бути небагато;
- ▶ окремо (на початку анкети або в кінці) подається блок запитань щодо анкетних даних про людину, яка заповнювала анкету. Як і в інтерв'ю, добре продумайте, що саме вас цікавить, не задавайте зайвих запитань;
- ▶ питання анкети мають бути надруковані (або написані друкованими літерами чи чітким каліграфічним почерком) достатньо великими літерами, щоб відповідачеві було зручно читати анкету;
- ▶ у кінці анкети не забудьте подякувати за співпрацю;
- ▶ будьте ввічливими, роздаючи анкети. Також слід віднестись із розумінням до того, що не у всіх людей, яким ви пропонувати мете заповнити анкету, знайдеться на це час;
- ▶ роздаючи анкети, постарайтесь мати з собою кілька запасних ручок на випадок, коли у відповідача не виявиться своєї.

ПОШУК ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТУ

Якщо у вас є можливість скористатись Інтернетом у пошуку потрібної інформації, але ви не знаєте, де її шукати, скористайтесь послугами пошукових серверів. Для цього у стрічці "адреса" введіть, наприклад, одну з наступних адрес:

www.aport.ru www.rambler.ru
www.mavicanet.ru www.altavista.com
www.yahoo.com www.meta.kharkiv.net

Будь яка із сторінок, які відкриються згодом, обов'язково міститиме вікно пошуку, де ви зможете набрати слово чи фразу, яка вас цікавить, та натиснути кнопку "Пошук" (поиск, search). За кілька хвилин на екрані з'явиться перелік веб-сторінок, у текстах яких трапляється слово, за яким ви шукали. Вам залишається лише вибрати ті, які вас зацікавили найбільше, та натиснути на їхню назву.

ЯК ВІДШУКАТИ НЕОБХІДНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході роботи над проектом ви можете відчути нестачу необхідних ресурсів.

Звичайно, процес дослідження проблеми потребує не тільки часу, але й необхідних матеріалів чи навіть певних коштів. Інколи такі прості та буденні проблеми нашого життя як, наприклад, нестача канцелярського приладдя чи брак коштів для міжміської телефонної розмови, можуть звести нанівець увесь процес вирішення важливої суспільної проблеми. Це питання належить спільно обговорити у класі ще на початковому етапі роботи над проектом і спробувати відшукати можливі шляхи його вирішення. Це може бути окремим завданням однієї із робочих груп.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Ви отримаєте допомогу лише тоді, коли ваші запити будуть обґрунтовані, реальні і скромні. Будьте при цьому завжди ввічливими та дякуйте за надану допомогу.

Реально зважте спочатку ваші потреби, а потім оцініть існуючі можливості їх задоволення. Спроба віднайти необхідні для цього кошти не завжди принесе успіх. Проте вам завжди будуть готові допомогти тоді, коли ви попросите дозволу скористатися необхідними ресурсами, які вже є у певних установах чи приватних осіб, наприклад, принтером для роздруку документів чи папером для виготовлення презентаційних планшетів.

Оцініть, передусім, можливості вашого навчального закладу, а також державних установ, підприємств, які є у вашому населеному пункті. Зверніться до них із письмовим проханням, обґрунтувавши попередньо необхідність такої допомоги та її обсяг. Вам завжди будуть готові допомогти ті дорослі, діти яких навчаються у вашому класі чи школі.

